TANULMÁNY

A magyar agrárgazdaság helyzete

KAPRONCZAI ISTVÁN – UDOVECZ GÁBOR

Kulcsszavak: agrár- és élelmiszerpiacok, stabilizáló tényező, távlatos gazdálkodás hiánya, bizonytalanság.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A 2008. év második felében kirobbant és fokozatosan elmélyülő pénzügyi-gazdasági válság súlyos piacvesztést eredményezett a magyar nemzetgazdaságban. Az ipari termékek külpiaca beszűkült, az építőipar pedig a fizetőképes kereslet csökkenése folytán került válságba. Ezekben az ágazatokban drasztikusan emelkedett a munkanélküliség. A válság kisebb mértékben érintette az élelmiszer-gazdaságot, amely elsősorban annak tulajdonítható, hogy keresletcsökkenés legkevésbé az élelmiszer-gazdaság termékeinél jelentkezett.

Levonható az a következtetés, hogy a válságkezelésben stabilizáló tényező lehet az élelmiszer-gazdaság. Ezt igazolja, hogy az agrárgazdaság termékkibocsátása 2008-ban is jelentősen növekedett, s lényegében ez tette lehetővé a 2008-ban bekövetkezett – igaz, kevesebb mint 1%-os – GDP-növekedést. Emellett a minden korábbit meghaladó 2008. évi, közel 2 milliárd eurós aktív élelmiszer-devizaegyenleg is jelentős mértékben hozzájárult az ország devizamérlegéhez. Az agrár- és élelmiszerpiacokon még a vásárlási hajlandóság az év utolsó hónapjaiban, sőt azt követően sem csökkent. Piaci oldalról tehát egyáltalán nem szükségszerű az agrárágazat csökkenő tendenciája, sőt az agrárágazat jelentős mértékben hozzájárulhat a beruházások növekedéséhez, a vidéki lakosság foglalkoztatásához, megélhetéséhez és nem utolsósorban az Európai Unió által felkínált jelentős források lehívásához, ami fontos nemzetgazdasági érdek.

A lehetőségek kihasználásának ugyanakkor akadálya lehet az egész élelmiszervertikumra jellemző távlatos gondolkodás hiánya, a kockázatos jövőképből adódó bizonytalanság.

BEVEZETÉS

A magyar mezőgazdaság belső problémái az 1980-as évek elején-közepén megjelentek, az ágazat drasztikus erodálódása azonban csak a rendszerváltás után kezdődött. Míg a világ mezőgazdasági termelése 1990 és 2003 között 29,8%-kal bővült, a magyarországi 25,5%-kal visszaesett. A hazai agrárgazdasági stratégia szempontjából figyelembe vehető potenciális lehetőségeket leginkább a már elért, rendszerváltást közvetlenül megelőző időszak jellemzi. Ennek alapján megállapítható, hogy *hazánk jelenleg messze nem használja ki az agrárgazdaságban rejlő potenciális lehetőségeket* (1. táblázat).

Az agrárgazdaság aktuális folyamatait a 2003-2008. évi adatok alapján jellemezzük. A 2. táblázat alapján látható, hogy *az ágazat nemzetgazdasági szerepében alapvető átrendeződések az uniós csat-*

1. táblázat

Magyarország néhány agrármutatójának alakulása a rendszerváltás utáni másfél évtizedben

Megnevezés	Mértékegység	1990	2003	1990=100%
Szántóterület	ezer hektár	4 713	4 516	95,8
Gyümölcsös	ezer hektár	95	101	106,3
Szőlőterület*	ezer hektár	139	93	66,9
Erdőterület	ezer hektár	1 695	1 775	104,7
Művelés alól kivett terület	ezer hektár	1 068	1 570	147,0
Szarvasmarha-létszám	ezer egyed	1 571	739	47,0
Sertéslétszám	ezer egyed	8 000	4 913	61,4
Baromfilétszám	ezer egyed	31 121	24 637	79,2
Sertéshústermelés	ezer tonna	1 290	798	61,9
Tejtermelés	millió liter	2 763	1 977	71,6
Tojástermelés	millió db	4 679	3 433	73,4
Mezőgazdasági foglalkoztatottak száma**	ezer fő	693	215	31,0
Mezőgazdasági beruházások értéke	1990. évi változatlan áron, millió Ft	27 707	17 542	63,3
Hazánk szerepe a világ agrárexportjában	%	0,72	0,58	80,6
Hazánk szerepe a világ agrárimportjában	%	0,23	0,29	126,1
Mezőgazdasági és élelmiszer-ipari export	millió USD	2 387	3 224	135,1
Mezőgazdasági és élelmiszer-ipari import	millió USD	735	1 684	229,1

* A 2001. évi szőlőösszeírás jelentősen módosította a KSH által becsült területet

** A foglalkoztatottak száma 1990. év: becsült adat

Forrás: KSH

lakozás óta, illetve annak hatására nem történtek. Jellemzően *folytatódtak azok a tendenciák, amelyek a korábbi évtizedben voltak megfigyelhetők. A mezőgazdaság részaránya folyamatosan csökkent* a foglalkoztatásban, a bruttó hozzáadott érték előállításában (az elmúlt évet kivéve), a beruházásokban pedig ingadozott. 2008-ban mindhárom mutató egyaránt 4-5% között alakult.

2. táblázat

Az élelmiszer-gazdaság aránya a nemzetgazdaságban

Év	A mezőgazdaság[a] részaránya				Az élelmiszeripar részaránya				Élelmiszer, ital, dohányáru			Fogyasztói árindex előző év = 100,0	
	a foglalkoztatásban[b] %	a bruttó hazai termék (GDP)	a bruttó hozzáadott érték	a beruházásban	a foglalkoztatásban[b] %	a bruttó hazai termék (GDP)	a bruttó hozzáadott érték	a beruházásban*)	részaránya		külkereskedelmi forgalmának egyenlege[c], milliárd Ft		
									a fogyasztásban[d]	az exportban[c]		élelmiszer	összesen
		termelésében				termelésében							
		folyó áron, %											
2003	5,5	3,7	4,3	6,1	3,9	2,7	3,2	3,6	26,6	6,5	303,2	102,7	104,7
2004	5,3	4,1	4,8	4,3	3,6	2,4	2,8	3,7	26,1	6	223,1	106,5	106,8
2005	5,0	3,6	4,2	4,5	3,6	2,2	2,6	3,6	25,1	5,8	181,1	102,5	103,6
2006	4,9	3,5	4,1	4,2	3,6	2,1	2,5	3,1	25,8	5,5	214,8	107,7	103,9
2007	4,7	3,4	4,0	3,7	3,4	2,0	2,3	3,2	26,8	6,3	360,5	111,5	108,0
2008	4,5	3,7	4,3	4,7	3,3	1,9	2,1	2,5	26,5	6,7	376,0	110,2	106,1

*AKI becslés, a 4 fő feletti vállalkozások, valamint teljeskörűen a költségvetési, társadalombiztosítási és nonprofit szervezetek adatai
a) Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat ágba sorolt gazdasági szervezetek

b) A munkaerő-felmérés adatai

c) A Szabványos Nemzetközi Kereskedelmi Osztályozás (SITC) szerint

d) A háztartási javak rendeltetése (COICOP) szerinti hazai fogyasztási kiadásaiból

Forrás: KSH

Ennek ellenére megállapítható, hogy az agrárgazdaság hazánk nemzetgazdaságában tradicionálisan fontos szerepet tölt be. A nemzetgazdasági GDP 3,7%-át előállító mezőgazdasági alapanyag-termelésen kívül ugyanis figyelembe kell venni az ehhez kapcsolódó többi tevékenységet is. A nemzetközi irányokhoz hasonlóan Magyarországon is *áthelyeződött a hangsúly az alapanyag-termelésről a szélesebb értelemben vett agrárgazdaság (agribiznisz) termelést megelőző, illetve követő fázisaira*. Mindezt számításba véve, hazánkban *az agribiznisz aránya a GDP-termelésben 13-15%-ra tehető.*

AZ ERŐFORRÁSOK HASZNOSÍTÁSA

A mezőgazdasági termelést leginkább a rendelkezésre álló erőforrások – föld, eszközök, munkaerő, pénzforrások – mennyisége és felhasználásuk hatékonysága befolyásolja.

Sem a szektorok és jogcímek szerinti *földhasználatban*, sem a művelési ágakban az uniós csatlakozás után már *nem történt jelentős átrendeződés* (3. és 4. táblázat). A magánszemélyek földhasználata rendre meghaladta a szövetkezetekét és a gazdasági társaságokét. A saját tulajdon aránya a művelt területből a magánszemélyeknél megközelítette az 50%-ot, a szövetkezetek és a gazdasági társaságok esetében nem érte el a 7%-ot.

3. táblázat

A földhasználat megoszlása szektorok és jogcímek szerint

(M.e.: hektár)

Földhasználók	2003			2008		
	Összes terület	Ebből saját tulajdon	Fajlagos terület	Összes terület	Ebből saját tulajdon	Fajlagos terület
Magánszemélyek	3 370 251	1 582 506	9,04 ha/fő	3 294 260	1 575 554	9,38 ha/fő
Szövetkezetek	467 045	8 122	361 ha/szöv	340 052	6 263	307 ha/szöv
Gazdasági társaságok	2 730 190	206 908	304 ha/gazd.	2 715 843	203 642	303 ha/gazd.
Egyéb	288 508	77 078	104 ha/gazd.	284 647	70 516	102 ha/gazd.

Forrás: FVM

4. táblázat

Földterület művelési ágak szerint

(M.e.: ezer hektár)

Művelési ág	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Szántó	4 516	4 510	4 513	4 510	4 506	4 503
Konyhakert	96	97	96	96	96	96
Gyümölcsös	98	103	103	103	102	99
Szőlő	93	95	86	86	86	83
Gyep	1 062	1 060	1 057	1 014	1 017	1 010
Mezőgazdasági terület	5 865	5 864	5 855	5 809	5 807	5 790
Erdő	1 775	1 775	1 775	1 777	1 822	1 884
Nádas	61	61	62	61	57	59
Halastó	33	34	34	34	34	35
Termőterület	7 734	7 734	7 726	7 681	7 721	7 768
Művelés alól kivett terület	1 570	1 569	1 578	1 622	1 582	1 535
Földterület összesen	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303	9 303

Forrás: KSH

A talajerő-visszapótlást elsődlegesen biztosító *műtrágya-felhasználás* az uniós csatlakozás után kisebb ingadozásokat mutatva stagnált, 2007-ben növekedett, majd *2008-ban jelentősen visszaesett*. Az egy hektár mezőgazdasági területre kijuttatott hatóanyag-mennyiség 74 kg volt. Különösen kedvezőtlen a hosszabb távú hatást biztosító kálium és foszfor műtrágyák használatának mellőzése.

A mezőgazdaság eszközfelszereltsége 2003 után az állóeszközök és a forgóeszközök tekintetében ellentétesen alakult. *A változatlan áron számított állóeszközfelszereltség romlott*, annak ellenére, hogy az uniós csatlakozást megelőző utolsó évben (2003-ban) jelentős beruházásokat hajtottak végre a gazdálkodók. Ennek az volt a magyarázata, hogy ebben az évben kihasználták a beruházási támogatásokban rejlő

lehetőségeket, és több esetben „előre hozták" azokat a pótlásokat, fejlesztéseket is, amelyek később lettek volna esedékesek, de az Unióban már nem kaphattak volna erre támogatást. Az állóeszköz-felszereltséggel szemben ugyanakkor javult az egy hektár mezőgazdasági területre jutó forgóeszköz-ellátottsági mutató (5. táblázat).

5. táblázat

Az eszközfelszereltség alakulása a mezőgazdaságban, 2003. évi áron számolva

(M.e.: 1000 Ft/ha MT)

Mutató	2003			2008		
	Összes gazdaság	Ebből		Összes gazdaság	Ebből	
		Társas	Egyéni		Társas	Egyéni
Épületek, építmények	101,87	111,04	92,57	95,43	111,52	79,47
Gépek, berendezések, járművek	103,56	86,79	120,54	87,63	84,63	90,61
Forgóeszközök	177,43	210,11	144,32	217,99	255,51	180,80
Eszközök összesen	577,65	523,53	632,47	581,24	560,22	602,08

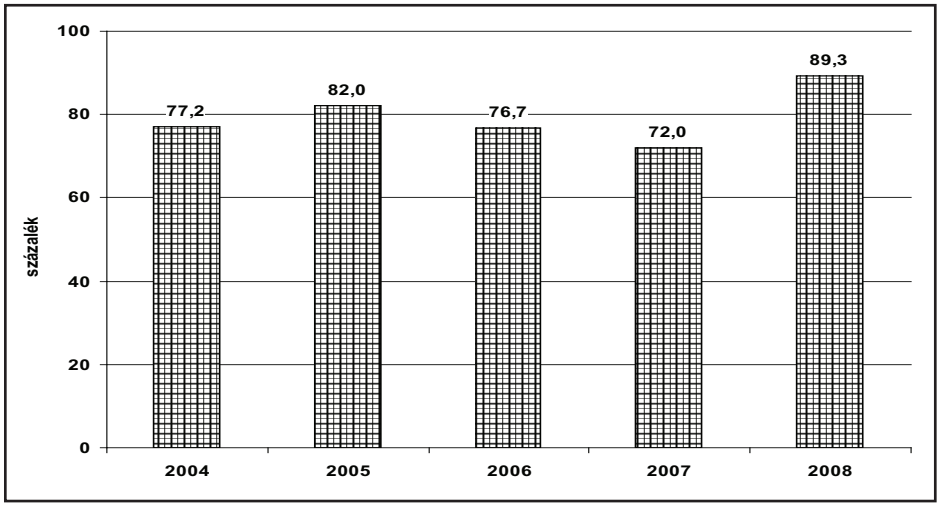
Forrás: AKI Tesztüzemi Rendszer

Az is szembetűnő (és magyarázható), hogy az egyéni gazdaságok termelése fajlagosan több gépet, berendezést és járművet igényel, mint a társasoké, de a különbség az elmúlt években jelentősen mérséklődött. A forgóeszköz-ellátottság azonban a társas gazdaságokban mintegy 1,4-szerese az egyéni gazdaságokénak.

Az állóeszközök pótlását és bővítését szolgáló *beruházások volumene a csatlakozást követő egyetlen évben sem érte el a 2003. év szintjét* (1. ábra).

1. ábra

A beruházások volumenindexe
(2003 = 100,0)

Forrás: KSH

Az eszközök közt kell említést tenni az állatállományról is, amely meghatározza az állattenyésztés potenciális lehetőségeit. Az uniós csatlakozás után *minden állatfaj esetében megfigyelhető volt az állománycsökkenés*, de a sertés esetében ez a tendencia drasztikusan jelentkezett, mintegy egyharmadával esett vissza az állomány (6. táblázat). A negatív folyamatok hatására az állattenyésztés aránya a mezőgazdasági termelésben tovább mérséklődött, ma már nem éri el a 40%-ot.

6. táblázat

Az állatállomány alakulása (december 1-én)

(M.e.: ezer db)

Megnevezés	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Szarvasmarha összesen	739	723	708	702	705	701
ebből: tehén	350	345	334	322	322	324
Sertés összesen	4 913	4 059	3 853	3 987	3 871	3 383
ebből: anyakoca	327	296	277	290	259	230
Juh összesen	1 296	1 397	1 405	1 298	1 232	1 236
Tyúkfélék	37 502	32 814	31 902	30 303	29 866	31 165

Forrás: KSH

A lakossági munkaerő-felmérés adatai szerint 2008-ban országosan 3879,4 ezer főt foglalkoztattak, 1,1%-kal kevesebbet, mint 2003-ban. Ezen belül a mezőgazdaságban, a vad- és erdőgazdálkodásban, valamint a halászatban 174,1 ezer fő dolgozott, 19%-kal kevesebb, mint az EU-csatlakozást megelőző évben.

A mezőgazdasági munkaerő-felhasználás sajátossága, hogy jelentős a részmunkaidős és az időszakos munkát végzők aránya. Az összes munkaerő-ráfordítás az évi 1800 munkaórával egyenértékű éves munkaerőegységgel (ÉME) fejezhető ki, amely a töredékidejű munkavégzést teljes munkaidőre számítja át (7. táblázat). Ennek alapján számítható, hogy 2008-ban annyi időt kötött le a mezőgazdasági tevékenység végzése, mintha 434 ezren egész évben teljes munkaidőben dolgoztak volna. *A mezőgazdaság munkaerőegység-ráfordításának nagysága a vizsgált időszakban 25%-kal csökkent*. Ezen belül a nem fizetett munkaerő felhasználása 29%-kal, a fizetett munkaerőé 14%-kal volt kevesebb.

7. táblázat

Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás

(M.e.: éves munkaerőegység)

Megnevezés	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Nem fizetett	458 037	426 634	407 682	390 903	348 046	325 668
Fizetett	123 870	127 151	114 566	113 500	111 245	107 964
Összesen	581 907	553 785	522 248	504 403	459 291	433 632

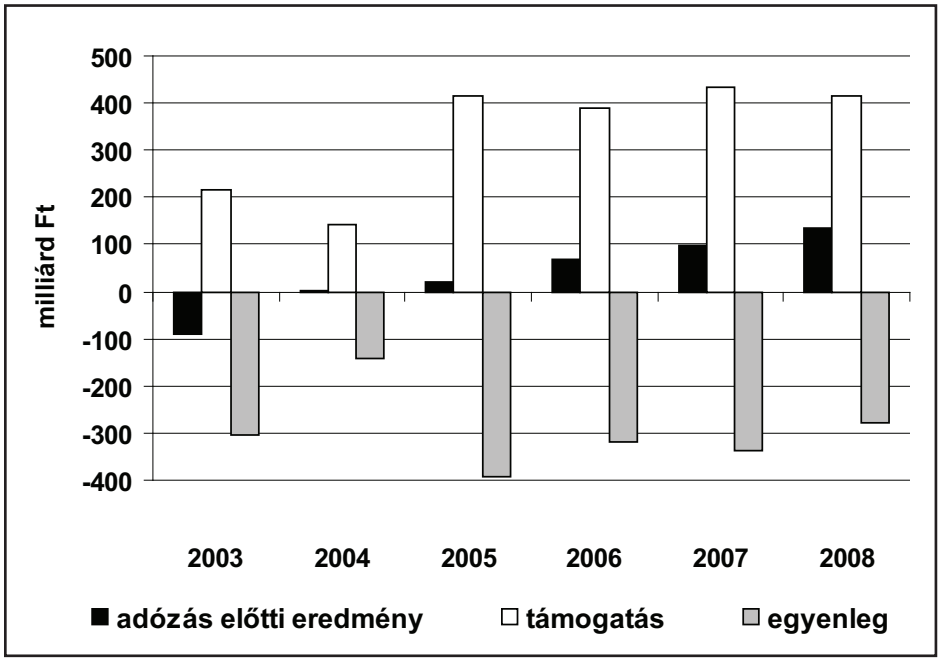
Forrás: KSH

AZ EREDMÉNYESSÉG

A mezőgazdaság adózás előtti eredménye a 2003-as – rendkívül kedvezőtlen – évtől kezdődően *folyamatos növekedést mutat.* A vizsgált eredménymutató évről évre növekedett, és a Tesztüzemi Rendszer adatai alapján számolva a mezőgazdaság egészére vonatkozóan 2008. évre 135 milliárd Ft-ra emelkedett (2. ábra). Ugyanezt a tendenciát jelzik az adóbevallást készítő gazdaságok – elsősorban társas gazdaságok – APEH adatai is. Látni kell ugyanakkor, hogy *a mezőgazdaságban az adózás előtti eredmény és a támogatások egyenlege évről évre negatív*, és – ha figyelembe vesszük, hogy 2004. év támogatásai kifizetésének jelentős része 2005. évre áthúzódott – kissé növekvő tendenciájú. Ebből az a megállapítás következik, hogy *az agrártámogatások egy része a veszteséget pótolja*, illetve *az elmúlt évek markáns eredménynövekedése a támogatások növekedéséből adódott.*

2. ábra

A mezőgazdaság adózás előtti eredményének és támogatásának alakulása a Tesztüzemi Rendszer alapján számítva

Forrás: AKI Tesztüzemi Rendszer

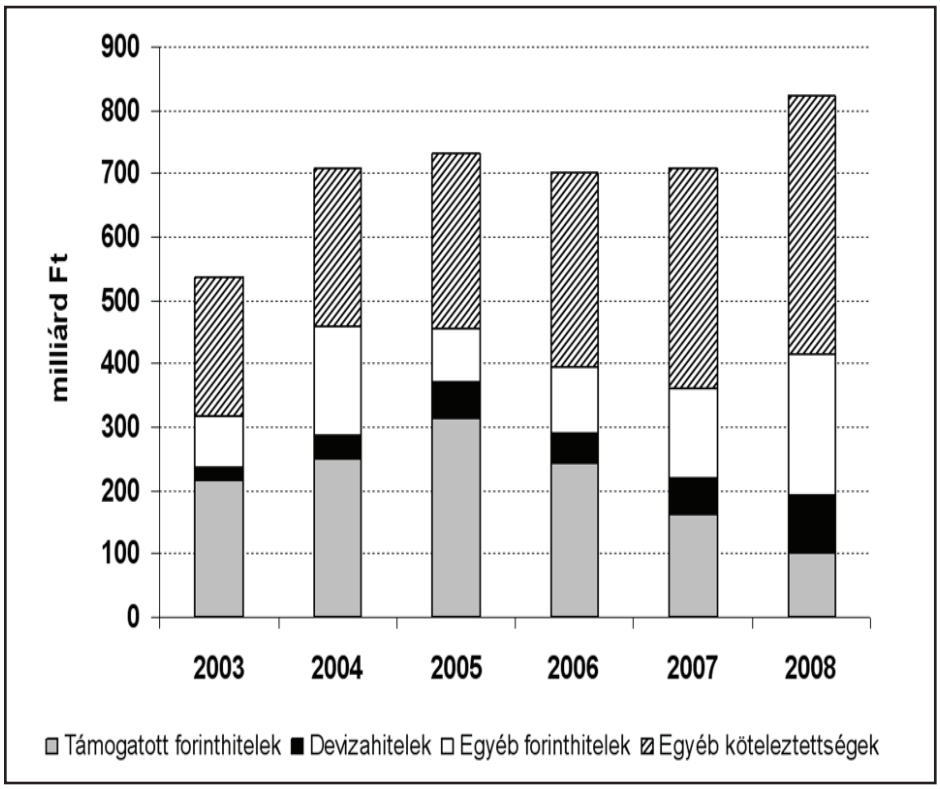
A 2008. évben *agrár- és vidékfejlesztési támogatások címén 426 milliárd forint* kifizetés történt. Ez az összeg ugyan elmarad az előző évitől, de *2005 óta stabilitást mutat.* A forrásokat tekintve azonban megállapítható, hogy a központi költségvetésből származó összeg az EU-csatlakozást követően folyamatosan csökkent, és ennek megfelelően növekedett az EU-tól kapott támogatás. 2008-ban a támogatások 36%-át (154 milliárd forintot) a központi költségvetés, 64%-át (272 milliárd forintot) pedig az EU pénzügyi alapjai biztosították.

A 2008 második félévében kirobbant és fokozatosan mélyülő pénzügyi-gazdasági válság az agrárágazatot *elsősorban a hitelfelvételi lehetőségek szűkülése, illetve a hitelek megdrágulása* révén érintette. A 3. ábra mutatja, hogy a banki hitelek össze-

ge az uniós csatlakozást követően – folyó áron számolva is – enyhén mérséklődő tendenciát követett. Ugyanakkor növekedtek az egyéb kötelezettségek. A banki hiteleken belül egyharmadára csökkentek a támogatott forinthitelek, és nőttek a nem támogatott forinthitelek és a devizaalapú hitelek. Ennek ellenére a mezőgazdaság hiteleinek mintegy 20%-a devizaalapú, szemben a nemzetgazdaság 50% feletti arányával.

3. ábra

A hazai mezőgazdaság forrásszerkezetének változása

Forrás: FVM, MNB és FHB adatok alapján AKI számítás

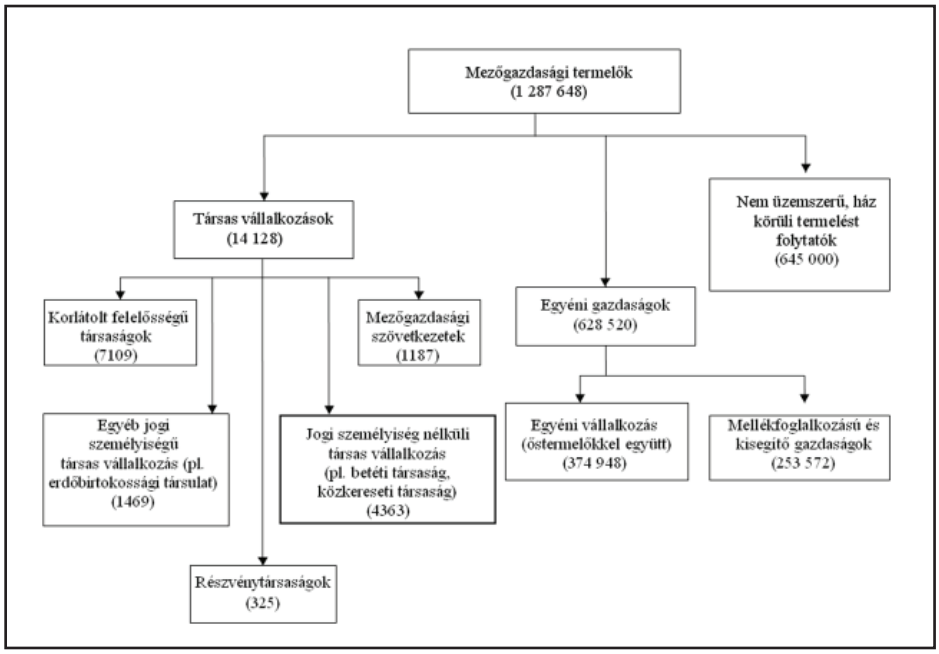
AZ ÜZEMI STRUKTÚRA

Az üzemstruktúra, a gazdálkodási formák tekintetében a mezőgazdaság a nemzetgazdaság legszínesebb ágazatának tekinthető. Amennyiben a mezőgazdaság valamennyi szereplőjét figyelembe vesszük, megállapítható, hogy több mint 600 ezer egyéni gazdaság működik a mezőgazdaságban (4. ábra). Bár számuk az elmúlt években évről évre csökkent, még mindig *a magyar háztartások csaknem egynegyede érintett a mezőgazdaság ügyében.*

A rendszerváltás után lassú ütemben kezdődött a – az Unió Közös Agrárpolitikájával és intézményrendszerével leginkább konform – közepes méretű, „családi" gazdaságok térnyerése. *A magyar mezőgazdaság üzemstruktúráját még mindig* – és gazdasági, versenyképességi, valamint településszerkezeti okok miatt vélhetően hosszú távon – *a bipoláris szerkezet jellemzi.*

4. ábra

A mezőgazdasági ágazat résztvevői 2008-ban

A HOZAMOK ALAKULÁSA

A növénytermelés hozamaira – részben időjárási, részben technológiai okok miatt – *hazánkban jellemző az indokoltnál nagyobb ingadozás.* A vizsgált időszakban például két legfontosabb növényünk, a búza és a kukorica hozama 2,6 tonna/ha és 5 tonna/ha, valamint 3,7 tonna/ha és 7,6 tonna/ha között alakult (8. táblázat). *Ez az ingadozás jóval magasabb az EU-15 átlagában tapasztaltnál, és következménye a hektikus árváltozás, valamint a jövedelem-instabilitás.*

8. táblázat

Néhány fontosabb növény termésátlagának alakulása

(M.e.: tonna/hektár)

Művelési ág	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Búza	2,64	5,12	4,50	4,07	3,59	4,98
Kukorica	3,95	7,00	7,56	6,82	3,73	7,47
Napraforgó	1,90	2,47	2,17	2,21	2,07	2,67
Cukorrépa	35,12	56,72	57,04	52,41	41,04	59,67
Burgonya	15,66	22,76	23,02	23,45	18,97	22,28

Forrás: KSH

Az állattenyésztésben a fajlagos hozamszintek általában kedvezően alakultak az elmúlt években. Különösen markáns javulást mutat az egy tehénre jutó tejtermelés, ahol a fajlagos hozam 800 literrel emelkedett öt év alatt (9. táblázat). Ebben természetesen szerepet játszott az állománycsökkenésből adódó szelekció is.

9. táblázat

Fajlagos állattenyésztési hozammutatók alakulása

Megnevezés	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Egy tehénre jutó tejtermelés (liter)	5 992	5 970	6 260	6 506	6 693	6 781
Egy juhra jutó gyapjútermelés (kg)	4,1	4,0	3,9	3,6	3,8	3,9
Egy tyúkra jutó tojástermelés (db)	210	212	208	205	218	215

Forrás: KSH

AZ ERDŐ ÉS A HALÁSZAT

Magyarországon az erdősültség 20,5%, ezzel a részaránnyal *az erdő a szántó után a második legnagyobb területű művelési ág az országban*. Az erdőgazdálkodás alá vont terület és a faállománnyal borított terület folyamatosan növekszik (10. táblázat). Ugyanez jellemző az évi folyónövekményre is, ennek kitermelése azonban stagnál, és alig haladja meg az 50%-ot.

10. táblázat

Erdőterület, erdősültség

Megnevezés	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Erdőgazdálkodás alá vont terület összesen* (ezer ha)	1 965	1 974	1 983	1 999	2 019	2 030
Ebből: faállománnyal borított terület (ezer ha)	1 834	1 843	1 853	1 870	1 891	1 903
Évi folyónövedék (millió m^3)	12,3	12,5	12,9	12,9	13,0	13,1
Ebből: kitermelt fatérfogat (millió m^3)	7,1	7,1	7,2	7,0	6,6	7,0

* Az erdő művelési ágon kívül tartalmazza az utak, vadlegelők stb. területét is.

Forrás: Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Központ Erdészeti Igazgatóság

Az agrárgazdaságon belül fontos szerepet játszik a vadászat és a halászat. A *vadállomány* az okszerű vadgazdálkodás eredményeként megfelelő *szinten tartott*, míg az étkezési *haltermelés* – a magyarországi halfogyasztás kedvező alakulásával párhozamosan – *növekszik* (11. és 12. táblázat).

A HATÉKONYSÁG ÉS A JÖVEDELEM VÁLTOZÁSA

A Tesztüzemi rendszer adatai lehetőséget adnak a magyar és a többi EU-tagország mezőgazdaságának összehasonlítására. Ezekből derül ki leginkább *európai viszonylatban is jelentős elmaradásunk*. Az egy hektár mezőgazdasági területre

11. táblázat

Becsült vadállomány

(M.e.: ezer darab)

Megnevezés	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Gímszarvas	82,6	78,5	74,1	69,2	76,9	85,0
Dámszarvas	20,9	20,5	21,6	21,8	23,9	25,9
Őz	324,4	320,8	316,0	310,4	312,0	340,4
Muflon	9,3	7,9	8,3	9,2	10,1	9,9
Vaddisznó	86,6	77,8	78,1	77,7	77,8	95,6
Mezei nyúl	630,8	535,1	520,9	535,2	472,1	522,9
Fácán	880,6	691,0	736,8	796,9	723,7	790,4

Forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár

12. táblázat

Lehalászás

Megnevezés	Üzemelt tóterület, hektár	Lehalászás összesen	Ebből: étkezési hal	Intenzív termelésnél lehalászott étkezési hal
		tonna		
2003. évi haltermelés	22 750	17 754	10 818	1 050
2004. évi haltermelés	22 850	18 729	11 457	1 287
2005. évi haltermelés	23 078	19 103	12 189	1 471
2006. évi haltermelés	23 878	20 762	12 898	1 789
2007. évi haltermelés	24 302	21 384	13 872	1 987
2008. évi haltermelés	24 248	20 071	13 735	1 987

Forrás: AKI

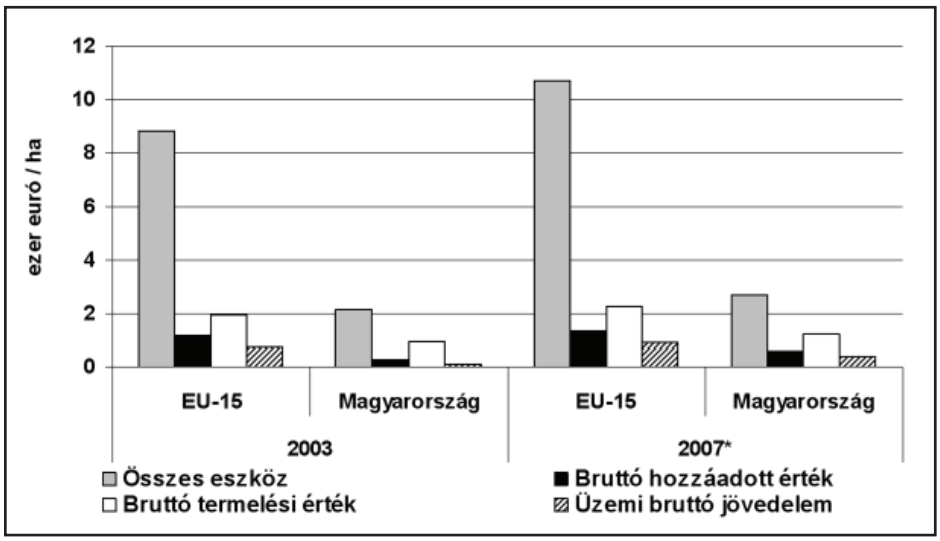
jutó eszközérték 2007-ben az EU-15-ben 10,7 ezer euró, míg hazánkban 2,7 ezer euró volt, és a különbség 2003-hoz képest növekedett (5. ábra). Kisebb – de ugyancsak negatív irányú – eltérést mutat a területegységre jutó bruttó termelési érték, hozzáadott érték és üzemi bruttó jövedelem. Ezek esetében azonban a lemaradás mérséklődött a vizsgált időszakban.

A hazai mezőgazdaság *EU-15-tel szembeni versenyhátrányát mutatja a 6. ábra.* Míg 2007-ben Magyarországon 82 eurócent ráfordításra volt szükség egy euró termelési érték előállításához, addig a régi tagországokban csupán 67 eurócent. A különbség az uniós csatlakozás előtti utolsó évhez képest mérséklődött, de itt is figyelembe kell venni, hogy 2003 kiugróan rossz éve volt a magyar mezőgazdaságnak.

Magyarországon *az élelmiszeripar* a feldolgozóipari termelés mintegy egytizedét képviseli, *szerepe meredeken csökkenő.* Helyzetét mi sem jelzi jobban, mint hogy 2003 óta – 2006 kivételével – min-

5. ábra

Magyarország és az EU-15 néhány fontosabb mutatójának alakulása

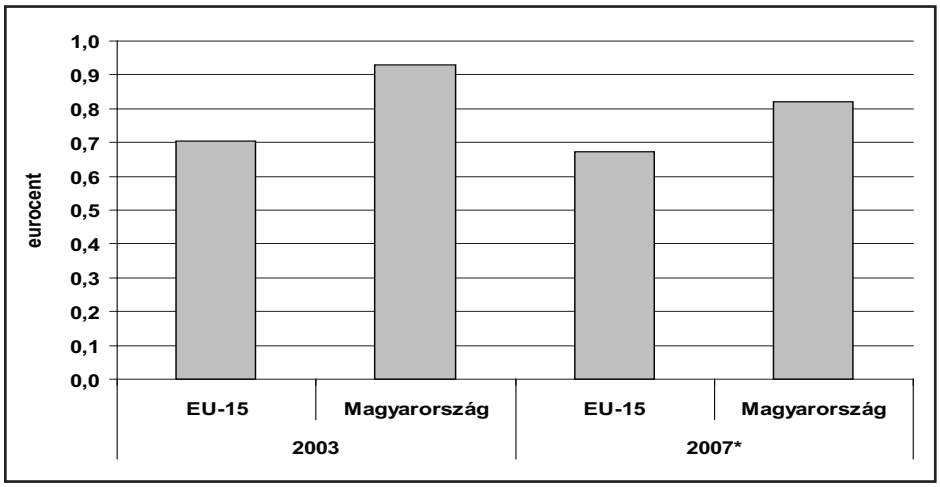
Forrás: AKI számítás az FADN Puplic Database és a tesztüzemi adatok felhasználásával

den évben mérséklődött az iparágból piacra kerülő termékmennyiség. *Különösen a belföldi relációban drasztikus a visszaesés*. Ha a 2003. évet vesszük 100%-nak, az iparág összes értékesítése 2008-ra 18%-kal csökkent, ezen belül a belföldi értékesítés több mint 24%-kal esett vissza. Az élelmiszeripar tehát a *hazai piacon szenvedte el a legnagyobb veszteséget*.

Az élelmiszer-ipari ágazatban az elmúlt években *drasztikus mértékű jövedelemcsökkenésnek lehettünk tanúi* (7. ábra).

6. ábra

A mezőgazdaság költséghatékonyságának alakulása Magyarországon és az EU-15-ben

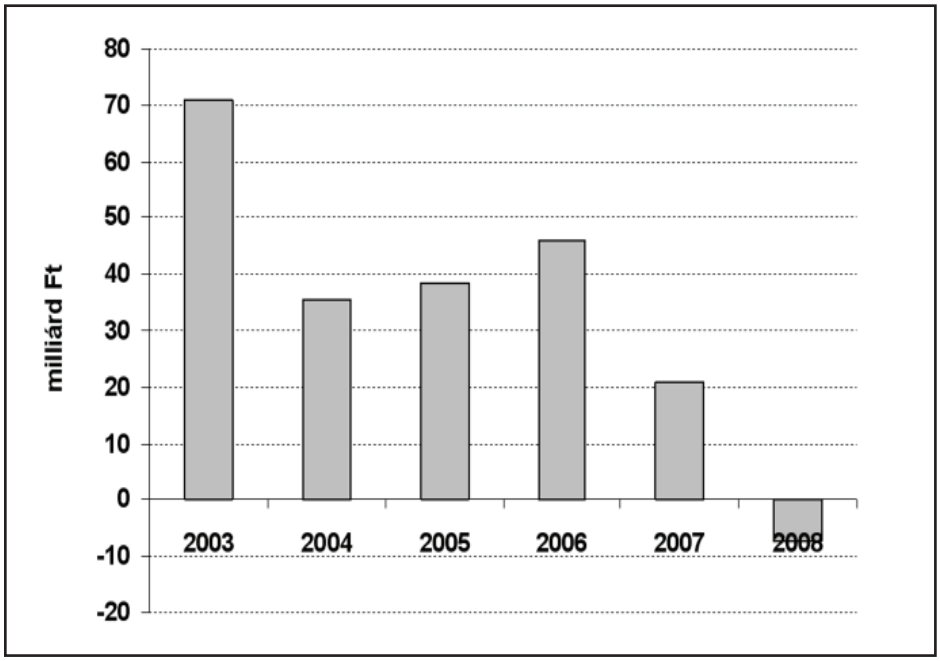

* 2008. évi adat az EU-ra vonatkozóan még nem áll rendelkezésre.

Forrás: AKI számítás az FADN Puplic Database és a tesztüzemi adatok felhasználásával.

7. ábra

Az élelmiszeripar adózás előtti eredményének alakulása

* 2008. évi adat az EU-ra vonatkozóan még nem áll rendelkezésre.

Forrás: AKI számítás az FADN Public Database és a tesztüzemi adatok felhasználásával.

A KERESKEDELEM HELYZETE

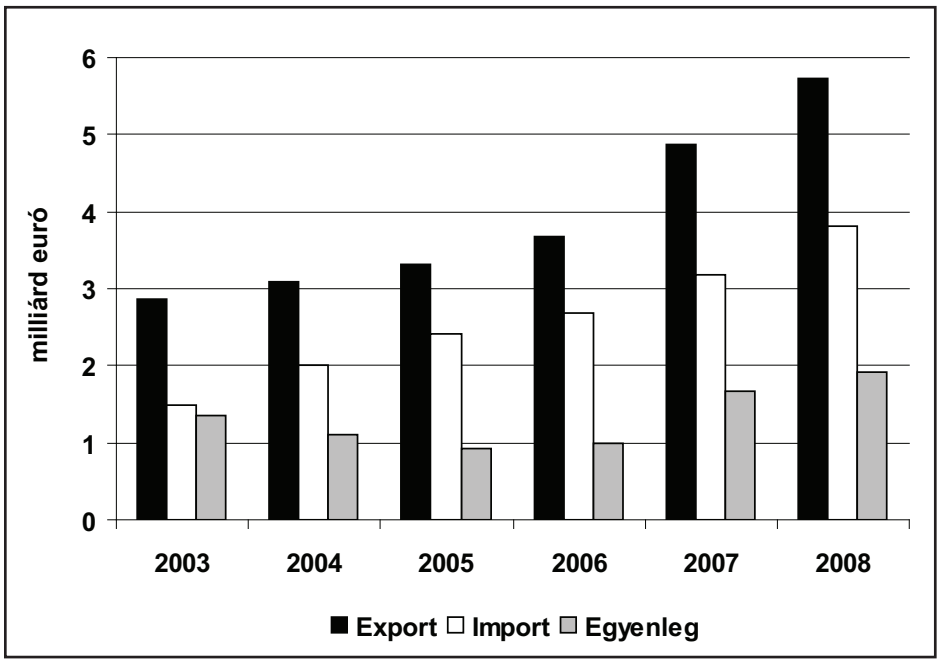
Az élelmiszer-gazdaság hazai piacvesztését mutatja az élelmiszer-ipari termékek importjának rendkívül dinamikus növekedése, a belföldi piacon történő külföldi előretörés. Önmagában is figyelmeztető tény, hogy az EU-csatlakozás előtti utolsó évben, 2003-ban még csak 1130 millió euró értékű importélelmiszer (kész- és félkészáru) volt jelen a hazai piacon, ezzel szemben 2008-ban már 3041 millió euró értékű. Ez 2,7-szeres növekedést jelent. Eközben pedig a hazai élelmiszer-fogyasztás csak szerény mértékben emelkedett. A hazai piacvesztésre utal az élelmiszeripar belföldi értékesítésének csökkenése is.

A piacvesztést szemléltetik a termékmérlegek is, amelyek arról tanúskodnak, hogy egyes fontos élelmiszertermékek esetében stagnáló, vagy csökkenő belföldi felhasználás mellett erősen visszaesett a hazai eredetű árualapok szerepe (sertéshús, bor), illetve ahol növekvő a belföldi felhasználás (tejtermék), ott a teljes növekményt az import adja, miközben a hazai árualap csökken.

A magyar élelmiszer-kivitel a csatlakozást követő átmeneti gondok után meredek növekedésnek indult, és *2008-ra elérte az 5,7 milliárd eurót. Az egyenleg is közel megkétszereződött*, 1,9 milliárd euró volt (8. ábra). Óvatosnak kell lenni azonban az eredmények túlhangsúlyozásával. A pozitív folyamat ellenére is *Magyarország egy hektár mezőgazdasági területre jutó élelmiszer-kivitele mindössze ezer euró, míg az EU-15-ben 1700 euró, Hollandiában pedig 31 100 euró!*

8. ábra

Az agrár-külkereskedelem alakulása

Forrás: KSH

A jövőt illetően *elbizonytalanító a feldolgozott élelmiszerek aránycsökkenése az exportban*. Az élelmiszer-ipari termékek (kész- és félkészáruk) külkereskedelmében 2003-ban és 2007-ben az export sokkal lassúbb ütemben emelkedett, mint az import. Az élelmiszeripar egészének külkereskedelmi egyenlege továbbra is pozitív, bár a csatlakozás előtti évekhez viszonyítva erősen romló tendenciát mutat. Az elsődleges feldolgozású termékek egyenlege ugyan még pozitív maradt, de közel 40%-ot romlott, a tovább-feldolgozott termékek szaldója viszont 2006-ban negatív lett, 2007-re már elérte a 68 millió euró behozatali többletet, s kis javulást követően 2008-ban is csupán csekély mértékű, 25 millió euró kiviteli többletet tudott elérni.